

GRADSKA BIBLIOTEKA
— SUBOTICA —

Broj

XII 139/I

GRADSKA BIBLIOTEKA
— SUBOTICA —

Broj

930-85

OSAMDESETGODIŠNJICA
DRŽAVNE MUZIČKE ŠKOLE
U SUBOTICI

930.85

GRADSKA BIBLIOTEKA
SUBOTICA

OSAMDESETGODIŠNJICA
DRŽAVNE MUZIČKE ŠKOLE
U SUBOTICI

GRADSKA BIBLIOTEKA
SUBOTICA

Muzički život u Subotici odavna stoji na veoma visokom umetničkom stupnju. Pored veoma značajnih i starih pevačkih ansambala u muškom i mešovitom sastavu te pored 40-godišnje Subotičke Filharmonije, najvažniju ulogu u muzičkom životu grada Subotice igrala je nekada Gradska, a danas Državna muzička škola, koja sada slavi 80-godišnjicu svoga opstanka.

Tragovi muzičkog stručnog vaspitanja i muzičke nastave u Subotici vode do prvih godina XIX stoljeća. Međutim ta muzička nastava te celokupan muzički život onda služio je samo potrebama rimo-katoličke crkve i njenim bogoslužjima. Grad Subotica bio je patron rimo-katoličke crkve i kao takav imao se je brinuti za održanje kako crkvenog hora, tako i gradskog orkestra, koji je također svirao pri bogoslužjima i crkvenim svečanostima rimo-katoličke crkve. No grad Subotica se isključivo brinuo samo za te potrebe. Prema podacima, koji stoje na raspoloženju (Iványi István: Szabadka szabad királyi város története) Arnold György, dirigent crkvenog hora i gradskog orkestra podučavao je već 1805—1814 god. 12-oro dečaka u veštini pevanja, a radi upotrebe njihove u crkvenom horu. Posle je dirigentima crkvenog hora bilo stavljeno u ugovornu dužnost, da se brinu za kadrove pevača za crkveni hor te za kadrove svirača za gradski t. j. opet crkveni orkestar (zapisnik Gr. sen. br. 258 iz 1869 god.) I u gimnaziji, gde je direktor Kovács Vazul od 1850 god. podučavao čak u pevanju, nastava se vršila samo u crkvenom pevanju. Taj isti direktor gimnazije, Kovács Vazul

upozorio je 1857 Gradski senat na važnost muzičke nastave i Gradski je senat na to u prostorijama ondašnje škole crtanja 10-X-1859 otvorio besplatni tečaj za muziku i pevanje (zenészetűi és énekészeti tanfolyam). Taj tečaj neki smatraju početkom stručne muzičke nastave u Subotici, međutim se to ni za ondašnje prilike ne može smatrati sistematskom stručnom nastavom. Po Ivanju bilo je i privatnih učitelja klavira u to doba već u lepom broju. U gimnaziji počela je redovna nastava u muzičkim predmetima od školske godine 1867—68. Prvi nastavnik muzike bio je tamo prof. Allaga Géza, inače vrstan čelista. Neki kao početak stručne muzičke nastave u Subotici uzimaju godinu 1860. Međutim za to direktnih podataka nema. Samo u glavnim knjigama Muzičke škole za godine 1920—1925 nalaze se na prvim stranicama zabeležbe bivšeg direktora škole, pok. Cvetka Manojlovićeva, prema kojima je „škola osnovana 1860 godine“. Naprotiv iz zapisnika Gradskog senata vidimo, da je tek 1868 Stojković Petar, palički lekar na sednici od 26 marta te godine upozorio Gradski senat, da će se ukinuti Vojne muzike, pa se valja pobrinuti za muzičku nastavu u Subotici i gr. je senat svojom odlukom br. 1731-105-1868 uputio prosvetni odbor (közoktatásügyi bizottmány), da u tom pogledu podnese svoj predlog. Prosvetni odbor je taj predlog pod brojem 4627 i podneo i Gradski senat je na sednici od 27 i 28 avgusta te godine o tom predlogu raspravljao. Kraj prilika, koje su onda vladale, pokazao se je prosvetni odbor zbilja naprednim, a i gradski senat je svojom odlukom to i sa svoje strane potvrdio. U obrazloženju svoga predloga prosvetni odbor je naime izneo, kako bi Gradska muzička škola, čije je osnivanje odbor predložio, imala „da oplemeni i unapredi smisao za muziku i volju za lepim, što bi bilo od velikog uticaja na širenje prosvete u gradu“. No prosvetni odbor dodaje dalje, kako bi „ova škola bila dobra prilika, da i deca siromašnih rodi-

telja mogu dobiti u njoj muzičko obrazovanje i da se na taj način i među tim širim slojevima pronađu talenti i osposobe za muzičko-kulturni rad“. Odbor je ukazao na tu sretnu okolnost, da se u gradskom orkestru nalaze takvi muzički stručnjaci, koji bi bili sposobni, da budu prvi nastavnici takove škole. Gradski senat je na gore navedenoj sednici pod brojem 256 i 259 jednoglasno prihvatio predlog i rešio, da se osnuje „Subotička gradska muzička škola“ (Szabadkai Városi Zenede). Ta je škola 24 septembra 1868 počela svojim radom.

Škola je imala prvo tri oteka: pevanje (svetovno i crkveno), violina i violončelo. Prvi nastavnici za ove oteke bili su Allaga Géza, Sousek Vince i Barbaro Leonhard, dotadašnji članovi gradskog orkestra, dok je za direktora bio postavljen Frankl István, direktor gimnazije, koji je tu službu vršio pored svoje direktorske dužnosti u gimnaziji. Školarine onda nije bilo, samo su đaci gudačkih instrumenata plaćali godišnje po jednu forintu za žice. Allaga Géza bio je međutim skoro premešten za Baju i škola je počela nazadovati. 1871 imala je svega dva đaka, 1872 privremeno je i prestala raditi, no 1873 ona je opet počela intenzivnije raditi. Gradski senat je na predlog prosvetnog odbora pod brojem 9153-871-114-1873 rešio, da Muzička škola ima da nastavi rad i to sa dvojakom svrhom: „da se na taj način širi kultura“, a i „da se na njoj izobrazu muzičari, koji će se moći upotrebiti u crkvenom orkestru i na taj način neće biti potrebno uvećati gradske rashode za proširenje tog orkestra“. Direktor bio je onda Sousek Vince. Iza njegove smrti došao je za direktora škole i direktora crkvenog orkestra Franjo Gaal. On je bio daroviti kompozitor i latio se ozbiljno organizacije kako same škole tako i celokupnog muzičkog života u Subotici. Postao je skoro centrom tog života te održavao veze ne samo sa svim muzičkim krugovima Mađarske već i sa

muzičkim krugovima Beograda i to naročito sa Stevanom St. Mokranjcem i operskom pevačicom Teodosijevičkom. I među njegovim kompozicijama nalazimo mnogo pesama sa hrvatsko-srpskim tekstom. Napisao je i melodramu „Kraljević Marko“ na tekst Veljka Miljkovića, a često se i potpisivao „Galović“. I na Muzičkoj školi bio je njegov rad plodonosan i Muzička škola 1888 dobiva svoja prva poslovna pravila. Prema tim pravilima Muzička škola je onda imala direktora i tri stalna nastavnika te ukupno četiri oteka: klavir, duvački instrumenti, gudački instrumenti i pevanje. Sada je već samo nastava pevanja — opet radi potreba crkvenog hora — bila besplatna. Za učenike pevanja nabavljeni su i potrebni udžbenici odlukom broj 7404-171-1886 odlučeno nabaviti 50 primeraka knjige Bodrogi Károlya: „Elméleti és gyakorlati énekiskola“. Ostali đaci plaćali su školarinu od 5 forinti polugodišnje.

Po smrti Franje Gaala došao je za direktora Gradske muzičke škole onda već poznati mladi muzičar Ernest Lanyi, muzičar i kompozitor te umetnik velikih kvaliteta i širokog horizonta. Ernest Lanyi dao je poleta celom muzičkom životu Subotice. Njegovim nastojanjem, a uz pomoć nekolicine muzičara-amatera osnovana je 1908 Subotička filharmonija, koja je 12 februara te godine već dala svoj prvi koncert. I gradski orkestar je 1912 reorganiziran i proširen. Sada već orkestar ima da sudeluje i u kazalištu, na koncertima Filharmonije i Muzičke škole te na Paliću. (Odluka br. 6562-tan.-1912.)

Ernest Lanyi pristupio je odmah i poslu širenja horske muzike, što je bila njegova prava domena. Zanatlijsko pevačko društvo, koje je ove godine proslavilo svoju 50-godišnjicu, pod njegovim je vodstvom mnogo napredovala i k sebi privuklo zbilja već šire mase radnog sveta Subotice. Lanyijevo je nastojanje bilo, da se muzika, a naročito horsko pevanje zbilja raširi među široke slojeve naroda i u tome

je imao za ondašnje prilike zbilja lepe uspehe. I na Muzičkoj školi njegovo je delovanje bilo od velike koristi. Muzička je škola dobila nova poslovna pravila još 1909 godine i prema tim pravilima već je kao svrha nastave u toj školi označeno samo priprema za višu muzičku naobrazbu. Škola sada ima pet odeljenja, uz dosadašnje sada se već podučavaju i teorijski predmeti (harmonija i kompozicija). Škola ima direktora, četiri stalna nastavnika na čelu pojedinih oteka, no predviđeni su i pomoćni nastavnici prema ukazanim potrebama.

Ernest Lanyi ostao je direktorom Muzičke škole i po oslobođenju ovih krajeva, sve do 1920 godine, kada je na vlastitu molbu penzionisan. Posle njega dolazi na čelo Gradske muzičke škole poznati muzički pedagog i uvažena ličnost beogradskog muzičkog društva, jedan od osnivača beogradske muzičke škole, Cvetko Manojlović. Pod njegovom vrsnom upravom Muzička škola bila je stručno na visokom stupnju, no rad u njoj i rad na muzičko-kulturnom polju van škole nije mnogo napredovao, jer ondašnje vlasti sa svoje strane nisu pružale dovoljno pomoći rukovodiocima muzičkog života. Muzička škola je doduše po oslobođenju imala sve više đaka (1918-19: 260, 1919-20: 321, 1920-21: 330, 1921-22: 390 itd.), no ipak nije bilo planske brige za muzičke kadrove. U glavnome bilo je đaka na klavirskom oteku, dok su pojedini drugi instrumenti, naročito duvački, ostali sasvim zanemareni, što je prouzrokovao manjak na sviračima tih instrumenata. Nakon 6-januarskog režima t. j. posle 1929 godine situacija se još pogoršala, jer je apsolutistički režim sasvim zanemario brigu za širenjem prosvete i umetnosti. Tako je 1929 godine (odluka br. 270-10613-1929 sen.) smanjen broj članova gradskog orkestra, a 1931 taj je orkestar sasvim i ukinut i njegov inventar preuzet je po Gradskoj muzičkoj školi (Sen. br. 25651-1931). I statut Muzičke škole izmenjen je

1931 godine (Sen. br. 21020-1931). Ostalo je u glavnom prema dosadašnjem, ali je škola došla pod nadzor prosvetnog odeljenja grada. Ipak je učinjeno pogoršanje u pogledu oprosta školarine za siromašne đake, jer je svega 10% đaka moglo dobiti taj oprost. Po smrti Cvetka Manojlovića školu je pod pogoršanim uslovima, a i bez dovoljnog ličnog auteriteta vodio Herman Josip. Subotička filharmonija bila je u to doba sasvim prepuštena privatnoj inicijativi, a za njen ipak donekle uspešan rad mnogo se je zalagao Kramer Mirko, žrtva fašističke nemani.

Za vreme okupacije škola je radila pod upravom Szemlér Istvána i to u umanjenom obimu. Bilo je svega deset nastavnika i oko 200 đaka. I Filharmonija je pod okupacijom radila kvantitativno i kvalitativno slabo.

Po pobedonosnom završetku rata i narodno-oslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda odmah se je i na tom polju osetio novi duh vremena i izmenjene prilike. Narodi Jugoslavije naučili su u borbi ceniti nauku i umetnost i rukovodioci su znali, koliko je ta nauka i umetnost u rukama naroda važan činioc za pravilan razvitak prilika u zemlji. Tako je i u Subotici još decembra 1944 godine komandant subotičke željezničke stanice naredio (naredba od 5 decembra 1944 br. 220), da se u Subotici otvori muzička škola „za sve članove željezničarskih porodica“, no time, da je „i drugim privatnim licima na teritoriji grada Subotice“ bilo dozvoljeno pohađati ovu školu. Za direktora ove škole bio je postavljen Straka Željko, a bili su odmah postavljeni i nastavnici za klavir, violinu, pevanje i narodne instrumente. Članovi željezničarskih porodica imali su nastavu besplatno, dok su drugi plaćali propisanu školarinu. Škola je 2 januara 1945 godine počela radom. Međutim je još istog meseca komandant vojne uprave BBB, generalmajor Ivan Rukavina (prosvetno odeljenje br. VII-114) „u cilju unapređenja muzičke kulture“

odlučio, „da se Muzička škola „Bajić“ u Novom Sadu i Subotička željezničarska muzička škola pretvore u Državne muzičke škole“. Gradski NO Subotice odmah je toj školi dodelio zgradu ranije Gradske muzičke škole te ceo inventar te škole i odredio je, da škola dobije naslov „Miroljub“. Tako je odmah po organizaciji narodne vlasti u Subotici narodna vlast preuzela brigu i za muzičku nastavu. Polagano popunjavan je i broj nastavnika, a na čelo Državne muzičke škole došla je poznata pianistkinja i vrstan pedagog Kora Milko-Pataki. Pod njenim rukovodstvom, uz pomoć nastavničkog kadra, te potpomognuta istinski od narodnih vlasti, Državna muzička škola u Subotici danas zauzima vidno mesto među muzičkim školama FNRJ. Škola je zadnje školske godine radila u deset odeljenja, sa 20 nastavnika i 278 učenika. Sada prirodno svi siromašni, a talentovani učenici imaju besplatnu nastavu. Uopšte se već i u izmenjenoj strukturi učenika škole prema zanimanju roditelja vidi blagotvoran uticaj novih društvenih odnosa i školskih prilika u zemlji. Škola sada radi po planu propisanom za sve državne muzičke škole. U okviru Muzičke škole sada radi i Subotička filharmonija, koja također tek pod izmenjenim okolnostima može da vrši visoki zadatak širenja istinske muzičke kulture. U okviru Muzičke škole radi sada i koncertno odeljenje, koje se planski brine za pravilan razvitak koncertnog života u Subotici. Nastojanjem uprave škole i narodnih vlasti te udarničkim prilogom mnogih zanatlija, škola je dobila u svojoj zgradi i lepu i reprezentativnu koncertnu salu „Zlatko Baloković“, važan i koristan materijalni osnov za širenje naročito komorne muzičke kulture. Veliki kulturni napredak, koji su naši narodi u slobodi za tako kratko vreme postigli jasno se vidi i na toj važnoj ustanovi. Državna muzička škola u Subotici tek sada može da istinski vrši svoj visoki zadatak, koji je za nju postavljen. Ona svojim ozbiljnim prilogom pomaže ostva-

renje Petogodišnjeg plana na muzičko-kulturnom polju te tako i sa svoje strane daje doprinos za bolju i srećniju budućnost naših naroda.

Dr. ERNEST DIAMANT

GRADSKA BIBLIOTEKA
SUBOTICA

PETAK, 24 SEPTEMBRA 1948

SIMFONIJSKI
KONCERT
SUBOTIČKE FILHARMONIJE

Dirigent :

Dr. Horvat Milan (Zagreb)

Solista :

Pinkava Ivan, violina (Zagreb)

PROGRAM :

- Odak Passacaglia
Mendelssohn Koncert za violinu i orkestar
e-mol
Allegro molto appassionato
Andante
Allegro molto vivace
Haydn Simfonija D-dur (Sat)
Adagio—Presto
Andante
Menuett
Finale